Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТОЛОГІЇ, КРИМІНАЛІСТИКИ ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Current Issues of Forensic Expertology, Criminalistics and Criminal Procedure

Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 15 грудня 2021 року)

Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference (Kyiv, December 15, 2021)

Київ
Видавництво Ліра-К
2021

УДК 343.98
А 43

А 43 **Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу**: матеріали ІІІ міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15 грудня 2021 р.) / за заг. ред. Н. В. Нестор; уклад. : О. В. Баулін, О. І. Жеребко, Т. П. Кривак, О. О. Садченко, А. В. Старушкевич, О. В. Юдіна. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2021. – 520 с.
ISBN 978-617-520-233-3

Видання містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу», що відбулася 15 грудня 2021 року в м. Києві.

Розраховано на працівників судових, правоохоронних органів, установ судової експертизи, викладачів, аспірантів, ад'юнктів та докторантів вищих навчальних закладів.

Матеріали конференції подаються в авторській редакції. Відповідальність за достовірність фактів, статистичних даних, точність викладеного матеріалу покладається на авторів.

УДК 343.98

ISBN 978-617-520-233-3

© Київський науково-дослідний інститут судових експертиз, 2021
© Міністерство юстиції України, 2021

ЗМІСТ

Вітальне слово 12

Chernov Y.
Formalised handwriting analysis as a psychometric assessment instrument 14

Kipouràs P.
Issues of the forger in a free hand simulation of a testament's signature 19

Klemczak K.
Vacuum chamber for revealing fingerprints with the use of organic compounds in the gas phase 24

Liodorova J., Ratfeldere I., Voronova I, Shneidere R.
Forensic accounting and financial investigation: strengths and weaknesses 30

Nauer M. A.
Problems in comparing very similar handwritings 34

Olivier M. S.
Using programmed execution as a scientific principle for examining questioned digital documents 39

Petrova D.
International cooperation in financial crime investigation: challenges and issues 44

Rica M.
Flexible scope in the scientific police laboratories of the Spanish national police 48

Zile A.
Correlation of results of a series of experiminets on probability of preservation of latent papillary pattern prints on objects immersed in water 51

Александренко Е. В.
Осмотр места происшествия и трупа (практические рекомендации Н. С. Бокариуса) 56

Антонюк П. Є.
Обов'язкове залучення спеціаліста до проведення процесуальних дій у кримінальному провадженні України: проблемні аспекти 60

Атаманчук В. М., Приходько Ю. П., Модлий М. В.
Криміналістична дерматогліфіка як один із видів трасологічних досліджень 65

Фурман Я. В.
Тактика дактилоскопіювання живих людей з використанням дактилоскопічних сканерів «KOJAK» підрозділами національної поліції України 472

Холодова О. Ю.
Особливості застосування експертами методичних підходів до оцінки ринкової вартості майна 475

Хомутенко В. П., Хомутенко А. В.
Теоретичне обґрунтування змісту завдань експертизи з питань оподаткування зовнішньоекономічних операцій у разі порушення митного режиму «транзит 479

Ціжма Ю. І., Лишак О. А., Ціжма О. А.
Окремі аспекти регулювання організації судових товарознавчих експертиз в Україні 483

Чернявський С. С., Чорноус Ю. М.
Актуальні напрями розвитку судово-експертної діяльності в Україні 487

Чигрина Г. Л.
Методологія доказування фактів легалізації злочинних доходів: українсько-казахський досвід 491

Шмерего О. Б.
Особливості проведення комплексної судової експертизи проєктної документації об'єктів будівництва щодо дотримання вимог, які унеможливлюють виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру 495

Щербаковский М. Г.
Особенности привлечения эксперта в уголовном судопроизводстве Англии и Уэльса 498

Юнацький О. В.
Проблеми виявлення та розслідування інсценування злочинів 502

Юнку І. І.
Проблемні питання створення, реєстрації та використання методик проведення судових експертиз 506

Юсупов В. В.
Оцінка висновку експерта як важливий етап процесу доказування у кримінальному провадженні 511

Ярослав Ю. Ю.
Стратегія та тактика в судово-експертній законотворчості 515

9. Хазиев Ш. Н. Международные судебно-экспертные организации (часть 1). *Теория и практика судебной экспертизы*: науч.-практ. журн. 2009. № 1 (13). С. 156-177.
10. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text.

УДК 343.98

Чигрина Галина Леонідівна

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінальних розслідувань

Державний податковий університет
Міністерства фінансів України

МЕТОДОЛОГІЯ ДОКАЗУВАННЯ ФАКТІВ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ: УКРАЇНСЬКО-КАЗАХСЬКИЙ ДОСВІД

METHODOLOGY PROVING THE FACTS OF THE CRIMINAL PROFITS LEGALIZATION: UKRAINIAN-KAZAKH EXPERIENCE

МЕТОДОЛОГИЯ ДОКАЗЫВАНИЯ ФАКТОВ ЛЕГАЛИЗАЦИИ ПРЕСТУПНЫХ ДОХОДОВ: УКРАИНСКО-КАЗАХСКИЙ ОПЫТ

У тезах, на прикладі порівняння кримінального законодавства України та Республіки Казахстан, окреслені проблемні питання кваліфікації та визначені критерії забезпечення ефективності доказування фактів легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.
Ключові слова: докази, доказування, легалізація злочинних доходів, досудове розслідування, міжнародні слідчо-оперативні групи.

The theses identify and determine problematic issues and criteria for ensuring the effectiveness of proving the facts of the criminal incomes legalization on the example of comparing the criminal legislations of Ukraine and the Republic of Kazakhstan.
Key words: evidence, proving, legalization of criminal profits, pre-trial investigation, international investigative and operational groups.

В тезисах, на примере сравнения уголовного законодательства Украины и Республики Казахстан, обозначены проблемные вопросы и определены критерии обеспечения эффективности доказывания фактов легализации доходов, полученных преступным путем.
Ключевые слова: доказательства, доказывание, легализация преступных доходов, досудебное расследование, международные следственно-оперативные группы.

Легалізація (відмивання) майна (доходів), одержаного злочинним шляхом, – тяжкий злочин, який протягом останніх років став міжнародною проблемою. Кримінальна відповідальність за цей вид злочинів існує у всіх цивілізованих країнах світу. Не становлять виключення й Україна та Республіка Казахстан [1; 2].

Відповідно до чинного Кримінального кодексу України *(далі – КК України)* [1], за легалізацію доходів, одержаних злочинним шляхом, передбачена відповідальність ст. 209 КК України (Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом), а у разі використання доходів, одержаних від незаконного обігу наркотичних засобів та сильнодіючих лікарських засобів – ст. 306 КК України (Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів).

Кримінальне законодавство Республіки Казахстан не розрізняє злочинні доходи *за джерелом походження* і передбачає кримінальну відповідальність за легалізацію грошових коштів та майна, одержаних злочинним шляхом (ст. 218 Кримінального кодексу Республіки Казахстан *(далі – КК РК)* (Легалізація (відмивання) грошей та іншого майна, одержаних злочинним шляхом)) [2].

При цьому, законодавець Республіки Казахстан *диференціює предмет злочину*, виділяючи грошові кошти серед іншого майна, здобутого злочинним шляхом, підкреслюючи тим самим що злочинці переважно прагнуть зберегти свої активи у ліквідних формах, однією з яких є готівка (гроші).

Законодавством України більш узагальнено визначається предмет злочинів, передбачених ст. 209 КК України. Предметом легалізації (відмивання) визнається будь-яке майно (включаючи й грошові кошти), одержане злочинним шляхом. Але, вітчизняний законодавець, враховуючи підвищену суспільну небезпечність цього джерела походження злочинних доходів, окремим складом злочину встановлює кримінальну відповідальність за легалізацію коштів, одержаних від незаконного обігу наркотичних засобів та сильнодіючих лікарських засобів (ст. 306 КК України). При цьому ст. ст. 209 та 306 КК України співвідносяться як загальна та спеціальна правові норми.

Протидія легалізації доходів вимагає застосування сучасних й ефективних методів у масштабі всього світу. Одним з таких методів є позбавлення злочинців доходів, одержаних злочинним шляхом, та знарядь і засобів вчинення злочинів [3]. Але, щоб досягти бажаного результату, необхідно доказати не тільки факт вчинення легалізації (відмивання) доходів у діях підозрюваної особи, але й факт вчинення предикатного злочину, тобто злочину, який став джерелом одержання «брудного» доходу (майна). При цьому доцільно враховувати, що особа, яка легалізує (відмиває) доходи, не у всіх випадках особисто вчиняє предикатний злочин чи сприяє, як організатор чи пособник, вчиненню цього злочину. Достатньо щоб така особа усвідомлювала (розуміла), що майно (грошові кошти), яке легалізується, має злочинне походження.

Суб'єктом легалізації доходів за чинним КК України (злочини, передбачені ст. ст. 209 та 306 КК України), може бути осудна особа, яка досягла 16-річного віку. Тобто, за вітчизняним законодавством, суб'єкт

легалізації доходів – загальний. Відповідно до положень КК Республіки Казахстан (ст. 218 КК РК), крім загального суб'єкту (основний склад злочину), відповідальність за легалізацію доходів можуть нести також службові особи (кваліфікований склад злочину).

Для ефективного виявлення та доказування фактів легалізації доходів корисними будуть висновки швейцарського теоретика боротьби з відмиванням майна (доходів) Паоло Бернасконі та інших вчених, які, аналізуючи спрямованість світової економіки до глобалізації, звертають увагу на те, що у більшості випадків доцільно розрізняти: країни вчинення основного (предикатного) злочину, який став джерелом доходів, і країни «відмивання» доходів [4].

З огляду на транснаціональний характер злочинності, процес доказування ускладняється у тих випадках, коли легалізація злочинних доходів відбувається на території більше ніж однієї держави.

Як показує вивчення слідчої та судової практики [5], а також власний досвід слідчої роботи, початковою стадією легалізації (відмивання) доходів у великих розмірах фактично є готівка, яка, у переважній більшості випадків, одержується на території однієї країни, а легалізується (відмивається) на територіях інших держав.

Враховуючи викладене, під час доказування, на нашу думку, можна успішно використовувати трифазну модель легалізації злочинних доходів, запропоновану FATF [6]. Ця модель передбачає виділення у єдиному процесі легалізації злочинних доходів наступних стадій: *розміщення* (placement – англ.); *розшарування* (layering – англ.) та *інтеграцію* (integration – англ.). При цьому стадія розміщення злочинних доходів, особливо у великому розмірі, є найслабшою ланкою у процесі легалізації (відмивання) доходів. Незаконно отримані доходи найлегше виявити на цій стадії.

Якщо розміщення злочинних доходів пройшло успішно, тобто не було виявлено правоохоронними органами, то розкрити подальші дії щодо їх легалізації (відмивання) стає набагато важчим, а у більшості випадків – неможливим. Різні фінансові операції нашаровуються одна на іншу з метою ускладнення роботи учасників системи протидії легалізації злочинних доходів, спрямованої на виявлення злочинних доходів та осіб, які їх легалізують, а також на припинення цієї діяльності.

Таким чином, друга стадія – розшарування, тобто відрив злочинних доходів від джерел їх походження шляхом складного ланцюга фінансових операцій, спрямованих на маскування походження доходів, що перевіряються, ускладнює, а частіше – унеможливлює доказування фактів легалізації злочинних доходів.

Чинним законодавством України, як і законодавством Республіки Казахстан, не визначено мінімального розміру доходів (коштів або вартості майна), як предмета легалізації, що дає підстави для притягнення до кримінальної відповідальності за ст. ст. 209 та 306 КК України (ст. 218 КК РК). Отже, основний злочин за своїм складом є формальним.

Такий підхід дає можливість при кримінально-правовій оцінці дій, вчинених з коштами або майном, розмір яких незначний, виходити з положень загальної частини Кримінального кодексу, враховуючи не тільки обсяг доходів, одержаних злочинним шляхом (ч. 2 ст. 11 КК України (незначність діяння)), але й тяжкість предикатного злочину.

Поєднуємо думку тих вчених, які вважають, що закріплення таких ознак, як здійснення відмивання доходів у великому (ч. 2 ст. 209 КК України; ч. 3 ст. 218 КК РК) або особливо великому (ч. 3 ст. 209 КК України) розмірах, є недоцільним: по-перше, критерії, встановлені для визнання легалізації (відмивання) доходів вчиненими у великому або особливо великому розмірі – необґрунтовано завищені; по-друге, наявність таких ознак пов'язує суспільну небезпечність відмивання з певним розміром коштів, що виступають предметом злочину, фактично переорієнтовуючи склад злочину з формального на матеріальний. На нашу думку, більш ефективним і достатнім було б визначення кваліфікуючих ознак з акцентом на суб'єкт вчинення злочину: особа, раніше судима за легалізацію (відмивання) доходів; легалізація, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб (для ч. 2 ст. 209 КК України), або організованою групою, як зазначено у ч. 3 ст. 209 КК України.

Викладене дозволяє зробити висновки про те, що ефективність доказування фактів легалізації (відмивання) доходів забезпечується:

1) командною роботою правоохоронних органів двох і більше країн (при цьому ефект підсилюється, якщо законодавство цих країн гармонізоване);

2) якісним документуванням не тільки процесу легалізації доходів, підготовчого процесу, але й фактів вчинення предикатних злочинів;

3) наявністю не тільки приводів, але й підстав для початку досудового розслідування фактів легалізації (відмивання) доходів (однієї аналітичної довідки і схеми, що відбиває рух коштів, замало. Потрібні матеріали, зібрані внаслідок комплексного проведення аналітичних та оперативних заходів; документи (копії документів), що підтверджують вчинені дії, спрямовані на легалізацію (відмивання) доходів, у тому числі інформація про підготовчі дії, вчинені предикатні правопорушення та коло осіб, причетних до цих дій);

4) своєчасним створенням та злагодженою (скоординованою) роботою міжнародних слідчо-оперативних груп;

5) своєчасним залученням фахівців у сфері комп'ютерних технологій, банківської та господарської діяльності (не лише під час розслідування кримінальних проваджень (справ), а й до початку кримінального провадження (на стадіях виявлення та документування протиправних дій підозрюваних осіб)).

Перелік посилань

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5.04.2001 № 2341-III (із змінами і доп.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top.

2. Уголовный кодекс Республики Казахстан: Закон Республики Казахстан от 03.07.2014 № 226-V ЗРК (с изменениями и дополнениями по состоянию на 02.07.2021). URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252&pos=4;-90#pos=4;-90.

3. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму. Конвенцію ратифіковано з заявами і застереженнями Законом № 2698-VI від 17.11.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text.

4. Козлов И. В. О стадиях процесса реализации преступных доходов. *Теневая экономика.* 2007. № 31 (271). С. 76-78. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/o-stadiyah-protsessa-legalizatsii-prestupnyh-dohodov/viewer.

5. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/.

6. Руководящие указания FATF. Февраль 2013. Оценка рисков отмывания денег и финансирования терроризма на национальном уровне. URL: https://jurdefinans.com/d/fatf_risk_accessment_1.pdf.

УДК 343.98

Шмерего Олександр Борисович

завідувач відділу досліджень з питань безпеки життєдіяльності, пожежно-технічних та електротехнічних досліджень лабораторії інженерно-технічних видів досліджень

Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПРОЄКТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ БУДІВНИЦТВА ЩОДО ДОТРИМАННЯ ВИМОГ, ЯКІ УНЕМОЖЛИВЛЮЮТЬ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО І ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ

FEATURES CONDUCTING A COMPREHENSIVE FORENSIC EXAMINATION PROYEKTNOYI DOCUMENT OBJECTS ON CONSTRUCTION COMPLIANCE WITH THE REQUIREMENTS THAT PREVENT EMERGENCIES TECHNOGENIC AND NATURAL CHARACTER

ОСОБЕННОСТИ ПРОВЕДЕНИЯ КОМПЛЕКСНОЙ СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ ПРОЕКТНОЙ ДОКУМЕНТАЦИИ ОБЪЕКТОВ СТРОИТЕЛЬСТВА ПО СОБЛЮДЕНИЮ ТРЕБОВАНИЙ, ИСКЛЮЧАЮЩИХ ВОЗНИКНОВЕНИЕ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ ТЕХНОГЕННОГО И ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРА

У тезах наукової доповіді (повідомлення) розкриті актуальні питання проведення судових комплексних експертиз щодо проєктної документації об'єктів

Науково-практичне видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТОЛОГІЇ, КРИМІНАЛІСТИКИ ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Матеріали ІІІ міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 15 грудня 2021 року)

Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України

03057, Київ, вул. Смоленська, 6
Тел./факс: 200-29-11, 200-29-29

Керівник видавничого проєкту *В.І. Зарицький*
Комп'ютерний дизайн *О.П. Щербина*
Авторська редакція

Підписано до друку 16.12.2021. Формат 60х84 $^{1}/_{16}$.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. аркушів – 30,22. Обл.-вид. аркушів – 31,71.
Тираж 300

Видавець і виготовлювач: ТОВ «Видавництво Ліра-К»
Свідоцтво № 3981, серія ДК.
03142, м. Київ, вул. В. Стуса, 22/1
тел./факс (044) 247-93-37; (050) 462-95-48
Сайт: lira-k.com.ua, редакція: zv_lira@ukr.net